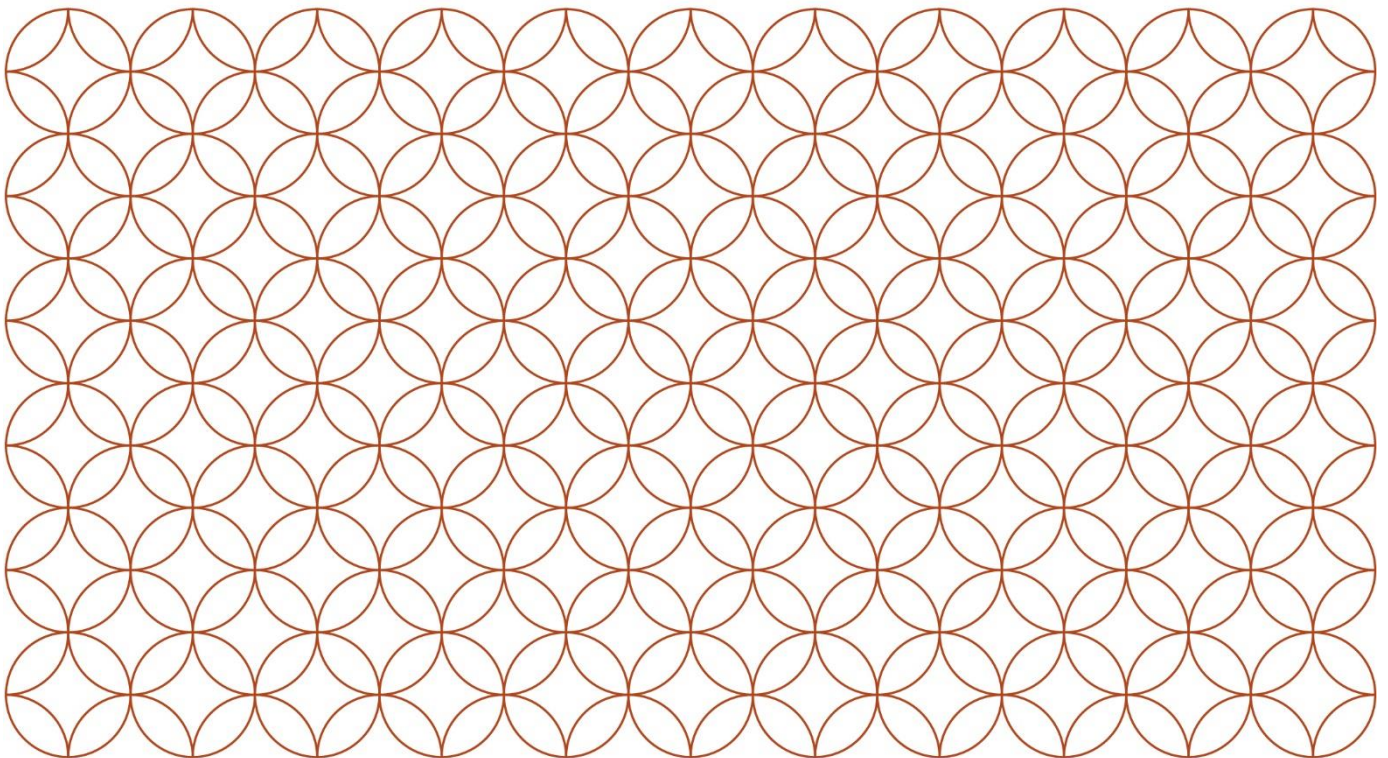

REDOVISNING AV
REGERINGSUPPDRAG

Stöd vid inrättande av akutskolor

Skolverket

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2023-11-08

Diarienummer: 2023:2683

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund	4
Skolverkets uppdrag om stöd vid inrättande av akutskolor.....	4
Statsbidrag för personalkostnader för akutskolor	5
Rättsliga utgångspunkter	5
Forskarstöd och extern kvalitetsgranskning.....	6
Kartläggning av målgruppens behov och erfarenheter	7
Stöd till huvudmän	7
Vägval.....	7
Stöd till huvudmän vid inrättande av akutskola.....	9
Kommunikationsinsatser och stöd till helhetssyn.....	10
Avslutande kommentar och fortsatt arbete.....	10

Sammanfattning

I regleringsbrevet för 2023 anges att Skolverket ska stödja huvudmän för grundskola vid inrättande av akutskolor enligt förordningen (2023:117) om statsbidrag för personalkostnader för akutskolor, speciallärare och elevhälsan.¹

Inom ramen för uppdraget har myndigheten tagit fram webbstöd för att starta och bedriva akutskolor. Stödet riktar sig till huvudmän som har beslutat sig för att starta akutskola och huvudmän som redan har startat akutskola. Stödet syftar till att utveckla och fördjupa kunskap och förståelse för vad som är centralt att skapa förutsättningar för, både inför och under uppbyggandet av akutskola samt i det systematiska långsiktiga arbetet med trygghet och studiero. Viktiga utgångspunkter är alla elevers rätt till en trygg skolgång med god kvalitet, rättssäkra och snabba beslut, samverkan och samarbete samt ett långsiktigt arbete på huvudmannanivå, skolnivå och individnivå.

Enligt regeringsuppdraget ska stödet komplettera Skolverkets befintliga stöd till huvudmännen när det gäller de befogenheter och ansvar som skolans personal har att agera och de åtgärder som får vidtas enligt 5 kap. skollagen (2010:800).

I strävan att skapa en helhet på webben och för att det ska bli enklare för målgruppen att hitta till olika webbstöd som kan vara viktiga i arbetet med akutskola, har länkning gjorts mellan aktuella webbsidor.

Under 2024 kommer Skolverket följa användningen av det aktuella stödet för att identifiera eventuella utvecklingsbehov.

Bakgrund

Skolverkets uppdrag om stöd vid inrättande av akutskolor

I regleringsbrevet för budgetåret 2023 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att enligt förordningen om statsbidrag för personalkostnader för akutskolor, speciallärare och elevhälsan ta fram stöd för huvudmän inom grundskolan vid inrättande av akutskolor.²

¹ U2023/01276

² Förordning (2023:117) om statsbidrag för personalkostnader för akutskolor, speciallärare och elevhälsan.

Enligt uppdraget ska stödet ska stödet komplettera Skolverkets befintliga stöd till huvudmännen när det gäller de befogenheter och ansvar som skolans personal har att agera och de åtgärder som får vidtas enligt 5 kap. skollagen (2010:800).

Uppdraget i sin helhet ska redovisas till regeringen senast den 1 december 2023.

Statsbidrag för personalkostnader för akutskolor

Anslaget som fanns att fördela för personalkostnader för akutskolor under år 2023 var 50 miljoner kronor och det totalt sökta beloppet omfattade 38 371 743 kronor. Totalt har 57 ansökningar inkommit varav 53 ansökningar var från kommuner och fyra ansökningar från enskilda huvudmän.

Det var 21 huvudmän som blev beviljade medel för personalkostnader vid inrättande av ny akutskola. 16 huvudmän blev beviljade medel för personalkostnader i redan befintlig akutskola och 26 huvudmän blev beviljade medel för personalkostnader i befintlig verksamhet som liknar akutskola. En del av huvudmännen sökte och beviljades medel för personalkostnader inom flera av dessa olika typer av verksamheter, exempelvis både för ny akutskola och för verksamhet som liknar akutskolor.

Rättsliga utgångspunkter

Med akutskola avses i förordningen om statsbidrag för personalkostnader för akutskolor en organisatorisk lösning som är knuten till en skolenhet för att elever som avses i 5 kap. 13 § skollagen tillfälligt ska få undervisning utanför den egna skolenheten.³

En placering i en akutskola är en mer ingripande disciplinär åtgärd i form av tillfällig placering i högst fyra veckor utanför den ordinarie skolenheten.⁴ Regleringen syftar till att ge skolor möjlighet att hantera akuta situationer och tillförsäkra andra elever på skolan trygghet och studiero samtidigt som utredning sker av vilka långsiktiga lösningar som behöver genomföras.⁵ Av skollagen framgår att rektorn får besluta om att tillfälligt placera en elev utanför den egna skolenheten om en tillfällig omplacering inom skolenheten enligt 5 kap. 12 § skollagen inte är möjlig eller inte tillräckligt ingripande för att andra elever på skolan ska få trygghet och studiero.⁶

En tillfällig placering utanför den egna skolenheten kan genomföras direkt och elevens vårdnadshavare ska informeras om ett beslut om tillfällig placering utanför skolenheten innan placeringen genomförs.

Vid en tillfällig placering utanför den egna skolenheten får eleven placeras vid en annan skolenhet eller på en annan plats inom huvudmannens organisation. Med

³ Förordning (2023:117) om statsbidrag för personalkostnader för akutskolor, speciallärare och elevhälsan.

⁴ a.a.

⁵ Prop.2021/22:160 *Skolans arbete med trygghet och studiero*. s. 175 f.

⁶ Skollagen (2010:800)

annan plats inom huvudmannens organisation avses en lokal som huvudmannen förfogar över.⁷ Akutskola kan vara ett exempel på en sådan plats som avses i 5 kap. 13 § skollagen.

Utöver regleringen i skollagen av tillfällig placering utanför den egna skolenheten, påverkas även verksamhet i akutskola av skollagens reglering av personalens befogenheter enligt 5 kap. 6§, där det anges att de disciplinära åtgärder som vidtas ska stå i proportion till sitt syfte och övriga omständigheter.⁸

Forskarstöd och extern kvalitetsgranskning

För att det stöd som Skolverket tagit fram ska vila på relevant vetenskaplig grund har dialog skett med forskare på Stockholms universitet, specialpedagogiska institutionen. I dialogen har Skolverket fått stöd i att söka forskningsresultat som kan vara relevanta för stödmaterialet om akutskola. Någon specifik forskning om akutskola har inte identifierats. Därför har Skolverket tagit stöd i svensk och internationell forskning om alternativa undervisningsformer för elever som har bedömts att inte kunna fortsätta utbildningen i sina ordinarie skolor på grund av disciplinära skäl eller utifrån andra sociala och pedagogiska utmaningar. Även forskning inom området specialpedagogik, elever i behov av stöd, elevers delaktighet och tillitsfulla relationer har varit värdefull i arbetet med stödmaterialet.

Utifrån forskning har ett antal risker respektive möjligheter med tillfällig placering utanför den egna skolenheten identifierats. Därmed har viktiga perspektiv legat till grund för vägval i arbetet med stödmaterialet. Som möjligheter enligt forskning har till exempel chansen för eleven att få en paus och bryta negativa mönster lyfts fram, liksom tillfälle för undervisning i ett mindre sammanhang med koncentrerat stöd och möjlighet till positiva och bejakande relationer. Även möjligheten att kartlägga och utreda elevens skolsituation för framtagande av en långsiktig strategi för elevens fortsatta utbildning framhålls. Samtidigt lyfts i forskning risker med placering utanför det ordinarie skolsammanhanget, såsom exkludering, segregering och stigmatisering som kan leda till långsiktig negativ identitetsförstärkning. Även låg måluppfyllelse och fördröjd inläring lyfts fram samt risken för att inte grundproblemet åtgärdas om tillfälliga placeringen endast blir en kortsiktig lösning. Stödet har utformats för att förebygga identifierade risker.

Inom ramen för uppdraget har materialet kvalitetsgranskats externt av Specialpedagogiska skolmyndigheten. Skolverket har också haft dialog med SKR.

⁷ Skollagen (2010:800)

⁸ a.a.

Kartläggning av målgruppens behov och erfarenheter

Skolverket har genomfört en målgruppsanalys inför arbetet med stödmaterialet. Intervjuer har genomförts med skolchef, centralt placerad personal, rektor och lärare med erfarenheter av att driva akutskola. Frågor som inkommit till Skolverket från huvudmän angående statsbidrag för personalkostnader för akutskolor har sammanställts.

Bland de inspel från målgrupper som legat till grund för framtagande av webbstödet kan nämnas behovet av ökad kunskap och förståelse hos huvudmän gällande syfte med akutskola samt huvudmannens och rektors ansvar och befogenheter kopplade till beslut om att tillfälligt placera en elev utanför den egna skolenheten och att en elev får en tillfällig placering på akutskola. Det har framkommit behov av fördjupad kunskap kring vilka rutiner, riktlinjer och praktiska förutsättningar som behöver skapas för ärendegång och ansvarsfördelning kopplade till akutskolans verksamhet och övriga skolors arbete med trygghet och studiero.

I analysen framkom även behov av att skapa ökad förståelse för vikten av samarbete och samverkan för elevens fortsatta långsiktiga skolplacering samt vikten av att hålla fokus på undervisningen under vistelsen på akutskola.

Det lyftes även att huvudmännen behöver få stöd i att ge förutsättningar för att stärka arbetet på den skola där eleven placeras för en fortsatt ordinarie och långsiktig placering, för att alla elevers rätt till lärande och utveckling ska tillgodoses.

Ett behov av stöd för att skapa förståelse för hur underlag från verksamheten på akutskola kan användas för att planera, följa upp och utveckla utbildningen inom hela huvudmannens organisation kopplat till likvärdigt och långsiktigt arbete med trygghet och studiero var också något som framkom i målgruppsdialogerna.

Stöd till huvudmän

Vägval

I den nationella planen för trygghet och studiero som regeringen tog fram 2021 beskrivs att regleringen i skollagen av tillfällig placering utanför den egna skolenheten ska göra det möjligt att hantera en akut situation på skolan.⁹ Det finns vissa fall där elever kan behöva byta miljö för att få stöd i att ändra sitt beteende samtidigt så upplever rektorer att tillfällig placering utanför den egna skolenheten som en organisatorisk svår åtgärd.¹⁰

⁹ Ds 2021:13 *Nationell plan för trygghet och studiero*.

¹⁰ Prop.2021/22:160 *Skolans arbete med trygghet och studiero*.

Den disciplinära åtgärden att tillfälligt placera en elev utanför den egna skolenheten, syftar till att med omedelbar verkan ge bättre möjlighet för lärande och utveckling för de elever som på olika sätt har fått sin trygghet och studiero störd. Såväl som för den långsiktiga påverkan på de eleverna, som för den elev som har orsakat ordningsstörningar och bristande trygghet för andra elever på skolan, är det centralt att även den elev som placeras i akutskola ges möjlighet till lärande och utveckling. Alla barn och elever har lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö, och utbildning är den enskilt mest avgörande skyddsfaktorn för ett barns eller en ungdoms framtida möjligheter.¹¹

Stödmaterialet syftar till att ge stöd i att hantera en komplex situation som värnar om att övriga elever ska tillförsäkras trygghet och studiero samtidigt som den omplacerade eleven ska tillförsäkras utbildning på annan plats. Dessutom behöver en långsiktig och hållbar lösning för den enskilda eleven och för alla andra elever genomföras.

Mot bakgrund av huvudmannens ansvar för alla elevers möjligheter till utveckling och lärande i en trygg miljö, fokuserar det stödmaterial som Skolverket erbjuder på att ge ökade kunskaper hos huvudmannen om vilka aspekter som är viktiga att ta hänsyn till vid uppbyggande av akutskola, som en verksamhet som ska kunna agera snabbt och rättssäkert i akuta situationer. I de delar av stödmaterialet som behandlar verksamheten i akutskola, är utgångspunkten att den elev som får en tillfällig placering i akutskola behöver mötas av såväl en undervisning som ger förutsättningar för lärande och obruten skolgång, som av ett stöd som ger eleven möjlighet till nystart och att bryta med negativa beteenden. Parallellt med detta behöver ett långsiktigt arbete ske, såväl för att utveckla trygghet och studiero på den skola där eleven har sin ordinarie skolplacering som med utredning av elevens fortsatta skolgång.

Stödet lyfter även vikten av att följa upp hur verksamheten i akutskola fungerar och hur verksamheten kan bidra till utveckling, lärande och samsyn i hela huvudmannens organisation kring arbetet med trygghet och studiero.

Målgrupp för stödmaterialet är i första hand huvudmannanivån, där beslut om att starta akutskola fattas och verksamhetens förutsättningar beslutas. Huvudmannen avgör vem som får verksamhetsansvar för akutskola och den som tilldelats detta ansvar får stöd i materialet med att identifiera viktiga aspekter i uppbyggnad, genomförande och uppföljning. Huvudmannen ansvarar även för att ge förutsättningar för berörda rektorer. Rektorn vid den placerade elevens ordinarie skola är den som fattar beslut om en tillfällig placering utanför den egna skolenheten och ansvarar för att utreda den händelse som ligger till grund för åtgärden, vilket ibland behöver ske i samverkan med huvudmannen. Rektorn behöver stöd från huvudmannen i att fatta snabba, korrekta och välgrundade beslut. Skolhuvudmannen har även ansvar för att skapa förutsättningar för

¹¹ Barnombudsmannen (2019). *Vem bryr sig – när samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården* samt Prop.2021/22:160 *Skolans arbete med trygghet och studiero*.

samverkan mellan berörda funktioner och för det långsiktiga arbetet med uppföljning och utveckling av verksamheten i akutskola och i hela organisationen.

Målgruppen i statsbidraget är huvudmän för grundskola men stödet kan användas av huvudmän inom alla skolformer.

Stöd till huvudmän vid inrättande av akutskola

Skolverket har i enlighet med uppdraget i regleringsbrevet tagit fram stöd till huvudman vid inrättande av akutskola, som syftar till att utveckla och fördjupa kunskap och förståelse hos målgruppen i vad som är centralt att skapa förutsättningar för både inför och under uppbyggandet av akutskola, samt i den etablerade verksamheten och det systematiska långsiktiga arbetet.

Stödet vänder sig till huvudmän som kommer att starta en ny akutskola och huvudmän som redan bedriver en akutskola.

Insatsens innehåll lyfter fram olika identifierade områden med stöd utifrån skollag, målgruppens erfarenheter och relevant vetenskaplig forskning och som är centrala att känna till och arbeta systematiskt med vid inrättande av akutskolor.

Materialet har publicerats på skolverket.se. Det består av konkreta och tydliga texter och är indelat i fyra huvudsakliga delområden utifrån att starta akutskola, tillfällig placering på akutskola, verksamhet på akutskola samt långsiktigt och likvärdigt arbete.

Stödmaterialet fokuserar bland annat på

- riktlinjer och rutiner som behöver vara etablerade och kända i organisationen,
- bemanning och praktiska frågor,
- förutsättningar för rättssäkra och snabba beslut om tillfällig placering,
- mottagande av elev i akutskola,
- verksamheten under den tillfälliga placeringen,
- samverkan och samarbete,
- det framåtsyftande arbetet för att stödja en långsiktigt hållbar skolgång för alla elever
- samsyn och systematiskt lärande i organisationen.

Det finns diskussionsfrågor knutna till respektive område. Frågorna syftar till att bidra till kollegiala samtal både på huvudmannanivå och på skolnivå med syfte att möjliggöra en samsyn kring akutskolans syfte och funktion kopplat till arbetet med trygghet och studiero. Diskussionsfrågorna kan även bidra till en fördjupad reflektion kring arbetet med trygghet och studiero i hela organisationen.

Webbtexterna kommer att kompletteras med lärande exempel på hur processen för hur en elevs skolgång kan se ut där en tillfällig placering vid akutskola är en del. Det planeras även för inspelning av podd från en verksamhet på akutskola.

Kommunikationsinsatser och stöd till helhetssyn

För att stödja målgruppernas sammanhang och helhet i arbetet med det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet inom trygghet och studiero, har relaterade material samordnats tydligare genom länknings på skolverket.se. Där kopplas även stödet till finansiering via statsbidrag för personalkostnader för akutskolor i grundskolan. I relevanta fall hänvisas läsaren även till stöd för arbetet med utredning av särskilt stöd och andra stödmaterial.

Kunskap om det nya stödmaterialiet kommuniceras via Skolverkets olika digitala kanaler och i riktade nyhetsbrev till huvudmän och rektorer. Information om stödet kommer även att kommuniceras riktat till de huvudmän som sökt och blivit beviljade statsbidrag, för att öka förmågan att bygga upp en verksamhet med goda förutsättningar hos såväl små som stora huvudmän.

I januari 2024 kommer det via Öppet hus för Skolverkets olika statsbidrag ges information om stödmaterialiet kopplat till aktuellt statsbidrag.

Avslutande kommentar och fortsatt arbete

Att starta och bedriva akutskola kan vara utmanande på många sätt. Verksamheten styrs av skollagens regleringar om disciplinära åtgärder för att skapa trygghet och studiero. Samtidigt är verksamheten akutskola inte reglerad i skollagen utan är en organisatorisk lösning som huvudmannens anpassar utifrån olika förutsättningar och behov.

Verksamheten synliggör det komplexa i skolors och huvudmäns uppdrag att kombinera ett främjande och förebyggande arbete för trygghet och studiero med en beredskap för att hantera akuta och allvarliga situationer som kan uppstå.

Huvudmannen behöver ha arbetssätt och rutiner som stödjer ett rättssäkert och snabbt agerande. Det innebär en balans mellan att å ena sidan garantera övriga elevers trygghet och studiero och att å andra sidan öka möjligheten för den elev som orsakar störningar att lyckas i skolan och stärka sina möjligheter att vända en negativ utveckling, genom att bidra med en kontinuitet i elevens skolgång. Det är därför av stor vikt att en akutskolas verksamhet följs upp, analyseras och utvecklas på ett systematiskt sätt.

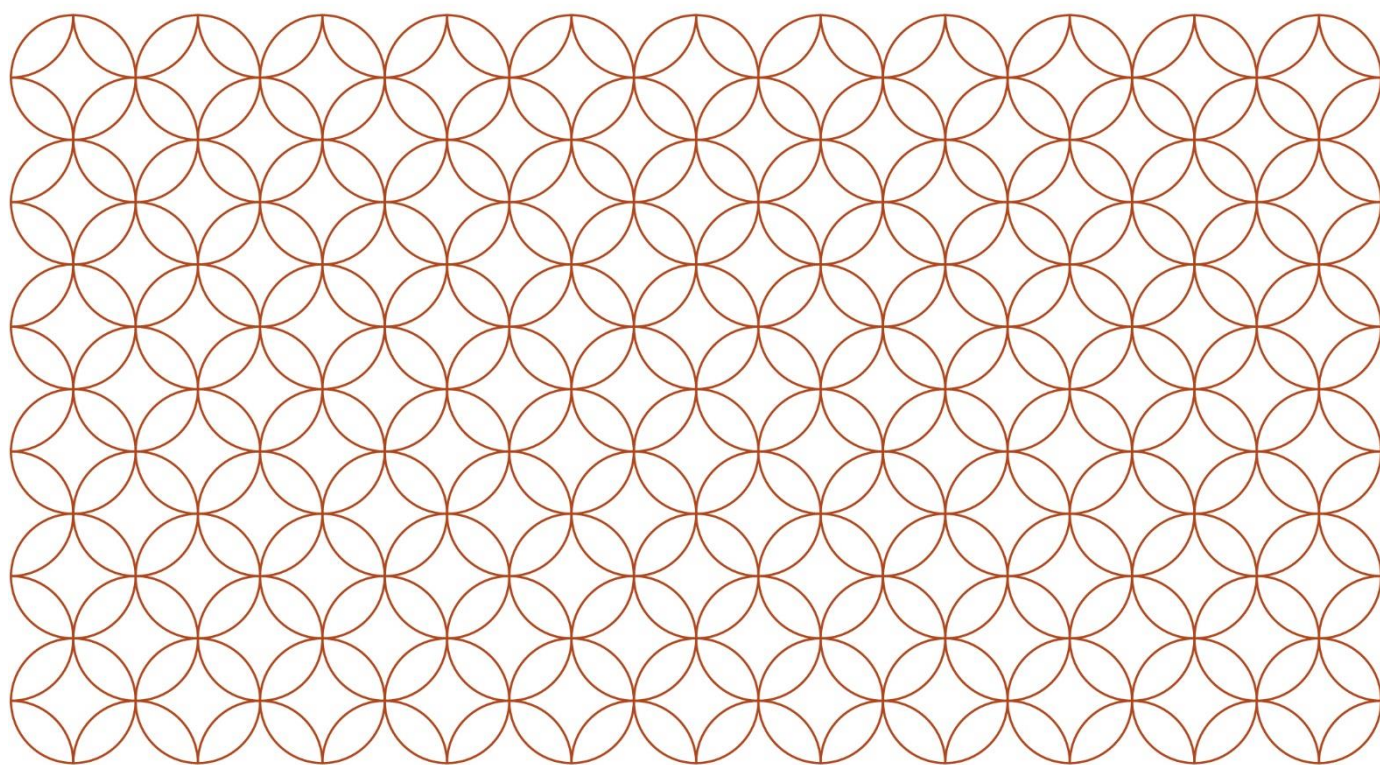
Det är samtidigt viktigt att följa upp arbetet med trygghet och studiero i alla huvudmannens skolor och använda resultaten för att förbättra förutsättningarna för utveckling, lärande och samsyn i hela organisationen. Kompetensutveckling som stärker ledarskapet i klassrummet och förmågan att bygga goda relationer med elever är värdefull och kan vara en del i det långsiktiga arbetet för att främja trygghet och studiero.

I och med statsbidraget för personalkostnader för akutskola, startar nu många huvudmän nya verksamheter. Skolverket har i målgruppsanalyser och dialoger strävat efter att identifiera vilket stöd huvudmän behöver, men kunskapen om behoven kommer att öka framöver. I Skolverkets rapport om fysiska ingripanden och disciplinära åtgärder lyfts kommentarer från rektorer där det framkommer att det även fortsättningsvis finns utmaningar när det gäller att tillfälligt omplacera elever, då det till exempel behöver finnas tillgång till undervisande lärare och undervisningslokaler för att det ska vara möjligt att faktiskt omplacera en elev.¹²

Skolverket har för avsikt att under våren 2024 följa upp hur stödet för att starta och bedriva akutskola tas emot och används. Skolverket planerar att efterfråga återkoppling om behov och förbättringsförslag från huvudmän som sökt och blivit beviljade statsbidrag och de huvudmän som intervjuats inom ramen för uppdraget kring erfarenheter av att utveckla verksamhet inom akutskola.

En annan form av uppföljning som planeras är att studera statistik över antal besökare på de material för stöd som publicerats. Samtal och mejl till Skolverkets upplysningstjänst samt frågor och kommentarer i sociala medier kan eventuellt bidra till mer kvalitativa indikationer på i vilken mån materialen ger det stöd som huvudmännen efterfrågar.

¹² Skolverket (2023). *Fysiska ingripanden och disciplinära åtgärder – En kartläggning i grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola och anpassad gymnasieskola*. Rapport 2023:13.

Skolverket

www.skolverket.se